

Гордана Грујић¹

*Академија умјетности Универзитета у Бањој Луци
Студијски програм музичке умјетности*

МУЗИЧКИ ОБЛИЦИ У НАСТАВИ СРЕДЊИХ МУЗИЧКИХ ШКОЛА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ: РЕВИДИРАЊЕ САДРЖАЈА ПРЕДМЕТА

Сажетак: *Наставни план и програм (НПП) средњих музичких школа (СМШ) у Републици Српској има тежњу ка уравнотежености теоретског и практичног. Да би ученици овладали квалитетном интерпретацијом музичких дјела и стваралаштвом, неопходно је аналитичко сагледавање одређених аспеката музичког дјела. Дугогодишњим увидом у знање које студенти доносе из СМШ, могуће је констатовати да ученици имају погрешно „усађене“ аналитичке кораке при сагледавању формалних процеса. Да бисмо унаприједили наставу на предмету Музички облици у СМШ, морамо сагледати шта је то чиме ученици треба да владају у коначном исходу знања. Овај рад доноси анализу постојећег стања НПП и уџбеника за СМШ у Републици Српској на предмету Музички облици, те поређење са НПП-има из окружења (Република Србија, Република Хрватска и ФБиХ–Кантон Сарајево), као и тренутно стање и усклађеност уџбеника који прате наставни процес.*

Кључне ријечи: *Музички облици, Наставни план и програм (НПП), средња музичка школа (СМШ).*

Увод

Значај предмета Музички облици у групи теоретских предмета у средњошколском музичком образовању огледа се у томе што садржај музичког дјела рашчлањује по основним принципима понављања и контраста, те помаже ученицима да усвоје опште законитости формалних образаца (Грујић, 2015: 626), и на тај начин постану бољи интерпретатори и ствараоци музике. Свако музичко дјело је другачије, а формални образац сваки пут је испуњен другим садржајем. С тога је евидентирање специфичности формалних образаца веома комплексно.

¹ gordana.grujic@au.unibl.org

Трагајући за што адекватнијим начином презентовања садржаја предмета Музички облици ученицима СМШ Републике Српске, упоређени су НПП са онима из ФБиХ–Кантон Сарајево, Републике Србије и Републике Хрватске. Такође су упоређени и важећи уџбеници који се користе у набројаним земљама из окружења и код нас, те начин презентовања наставног садржаја ученицима. Циљ је да кроз дату компарацију уочимо могућности унапређења наставног процеса, те да као крајњи резултат добијемо квалитетији процес наставе.

Задачи предмета Музички облици

Методолошка упутства у НПП из Републике Српске су скоро у потпуности изостала. У колумни под насловом Задачи, као једини задатак предмета наводи се усвајање одређених формалних образаца и рад на способности ученика да самостално анализира једноставнија музичка дјела, а што је преписано из НПП Републике Србије (Планови, 2014).

Слично је и са НПП из Републике Хрватске. Ипак, потребно је истакнути једну значајну констатацију из њиховог НПП, а то је да наведене задатке можемо постићи само спознајом „темељног принципа гласбеног обликовања, а то је сличност уобличена у разноликост.“ (Planovi, 2008). Нажалост, познавање музичких облика у наставном процесу Републике Српске своди се на примарну потрагу за одређеним формалним обрасцем, занемарујући значај различитих процеса који се одвијају унутар формалног обрасца, а што ученике доводи у стање аналитичког хендикепа. Не треба заборавити да је свако музичко дјело другачије, и да је форма сваки пут другачија. Формални образац је у том погледу само љуштура која је сваки пут попуњена другим садржајем, који у великој мјери утиче на крајњи изглед форме.

Наставник би требало да има много ширу слику тога шта су задаци на предмету Музички облици, од претходно наведених у НПП Републике Српске. Задатак се никако не би смио свести на савладавање формалних образаца, нити на потрагу за њима унутар одређеног музичког тока. Ослобађање ученика од „окова“ формалних образаца се може постићи и потенцирањем аналитичког слушања музичких дјела, како би ученици слушно перципирали форму и одсјеке унутар формалних образаца, као и односе тензије и стабилности међу одсјецима. Сама партитура музичког дјела и њено изучавање не чине музику.

С тога овом приликом наводимо задатке наставе из НПП Кантона Сарајево, који су добро промишљени и могу да послуже као подстрек за квалитетнију методолошку поставку задатака и код нас, а то су:

- „припремање ученика за академско школовање и активну професионалну дјелатност,
- развијање љубави према музици и интересовања за изучавање музичке литературе,
- рашчлањивање облика на његове саставне дијелове, и разумијевање функције појединих елемената облика унутар облика,
- класификација музичких облика према типовима и врстама облика,
- аналитичко слушање музичког дјела с циљем потпуног разумијевања његове форме и садржаја; што омогућава правилну интерпретацију дјела, а музичару–композитору даје смјернице за стварање самосталних дјела,
- упознавање музичке и музичко-теоријске литературе,
- подстицање ученика на слободно изражавање властитог мишљења и прихватање другачијег мишљења, кроз тумачење неког облика или одсјека на различите начине,
- развијање осјећаја одговорности за властити допринос раду групе, кроз стратегије кооперативног учења (рад у малим групама, паровима и подјела улога),
- развијање самосталности у анализи (домаћи задаци) и
- оспособљавање за самосталну истраживачку и педагошку дјелатност“ (Planovi, 2016).

Образовни циљ предмета Музички облици

Сви набројани НПП имају за циљ да ученици усвоје одређену количину норми музичког обликовања и формалних образаца, са одређеним степеном разумијевања, како би своје теоретско знање применили и аналитички. То знање ће им помоћи у лакшем тумачењу и извођењу музичких дјела, као и при стварању креативних композиционих радова, које је могуће остварити са изузетно надареним и заинтересованим ученицима.

Иако је евидентно да се очекују исти циљеви од предмета Музички облици, до тих циљева се не стиже на идентичан начин. Како

редослијед и начин излагања наставних јединица умногоме утиче на процес размишљања и схватања, ових поприлично апстрактних музичких појмова и појава, у даљем тексту је анализиран садржај предмета Музички облици, као и методолошка поставка датог садржаја по наставним јединицама, уз компарацију са стањем у НПП и пратећим уџбеницима у региону.

Садржај предмета Музички облици

НПП за СМШ у Републици Српској за предмет Музички облици најсличнији је оном из Републике Србије. У Републици Српској и Републици Србији Наставним планом предвиђено је да се предмет Музички облици реализује на другој, трећој и четвртој години школовања (Планови, 2008; Планови, 2014). На први поглед, значајно се разликује једино предвиђени фонд часова. У Републици Српској на другој и трећој години школовања, предмету Музички облици посвећена су по два часа седмично, а на четвртој години школовања један час седмично. У Наставним плановима Републике Србије је обрнуто. Предвиђен је по један час седмично на другој и трећој години школовања, и два часа седмично на четвртој години школовања. То је свакако условило да се обим наставних јединица другачије распореди, али у основи је садржај и распоред наставних јединица за предмет Музички облици у Наставним програмима за СМШ у Републици Српској и Републици Србији, исти. На то свакако утиче и чињеница да се употребљавају и исти уџбеници. У питању је уџбеник *Музички облици за средње музичке школе*, аутора Милана Михајловића у издању Завода за уџбенике и наставна средства у Београду (1998), док се обимнији уџбеник аутора Властимира Перичића и Душана Скворана под називом *Наука о музичким облицима* (1973) у издању Уметничке академије (сада Факултета музичке уметности) наводи као помоћна литература, која је адекватнија за употребу на каснијим академским студијама.

Табела 1. Приказ фонда часова у Наставним плановима.

	1. разред	2. разред	3. разред	4. разред
Република Српска	-	2	2	1
ФБиХ–Кантон Сарајево	-	-	2	2
Република Хрватска	-	-	1	1
Република Србија	-	1	1	2

У Републици Хрватској, Наставним планом за гласбене школе (Planovi, 2008) предвиђено је да се предмет Гласбени облици ради са једним часом седмично на трећој и четвртој години, што је мање од половине фонда часова који је посвећен том предмету у земљама региона (Табела 1). Важећи уџбеник за Гласбене облике аутора Тихомира Петровића (1992) такође се значајно разликује од поменутих уџбеника који се користе код нас и у Републици Србији. Распоред наставних јединица је двојак у НПП Републике Хрватске и може се заснивати на броју ставова (једноставачна или вишеставачна музичка дјела) или рјеђе на броју тема (монотематска или политематска музичка дјела), а што је препуштено на одабир наставнику који предаје дати предмет. Чешће је у употреби Наставни програм који се заснива на броју ставова, јер је тако садржајем конципиран и важећи уџбеник у Републици Хрватској. Наставни програм је методолошки добро конципиран, иако би се могла ставити замјерка на седмични фонд часова који је много мањи од оног у НПП у региону. Тако остаје нејасно како ученици савладају исти обим градива и постигну жељене резултате са само једним часом седмично на предмету Музички облици, а који важи за један од комплекснијих стручних предмета у СМШ у групи теоретских предмета.

Негдје између свега описаног, налази се НПП из ФБиХ-Кантон Сарајево, гдје је предмету Музички облици додјељен седмични фонд од по два часа на трећој и четвртој години. Овај Наставни програм можемо издвојити као боље конципиран од већине у региону, те га овом приликом наводим у цјелости по тематским јединицама:

- „елементи музичког облика: реченица (структура, каденце и однос мотивске грађе), мотив, рад с мотивом, фигура и пасаж, двотакт, тротакт, период (структура, хармонијске и садржајне карактеристике, квадратичне и неквадратичне, симетричне и несиметричне структуре реченице и периода),
- облик пјесме: једноставни облик пјесме, дводијелна пјесма, пријелазни облик пјесме, тродијелна пјесма, увод и кода, сложена тродијелна пјесма, комбинације с другим облицима, примјена облика пјесме, Менует, Скерцо, Марш (корачница), остали типови облика пјесме,
- полифони облици: особине полифоне музике, полифоне технике, канон, инвенција, токата, фантазија и прелудиј, типови прелудија код Баха, фуга, дефиниција фуге, тема и одговор у

- фуги, ток фуге, сложенији облици фуге,
- вокални облици: вокални облици ренесансе (мотет и мадригал), соло пјесма,
 - тема са варијацијама: поријекло варијација, особине теме, орнаменталне варијације, карактерне варијације, контрапунтске варијације, ток и завршетак варијација,
 - рондо: историјски развој и врсте ронда, Купренов рондо, класични рондо, класични рондо са једном, двије и/или три теме, остали типови ронда,
 - циклични облици: свита (историјски развој, распоред ставова и типови барокне свите, облик игара барокне свите – барокни дводијел, карактеристике барокних игара, новија свита,
 - соната: сонатни облик и сонатни циклус (основни појмови), историјски развој цикличног облика сонате, експозиција, развојни дио, реприза, увод и кода,
 - сонатни рондо: утицај сонатног облика и ронда на сонатни рондо, карактеристике тема,
 - грађа сонатног циклуса: распоред, облик и начин повезивања ставака у сонатном циклусу, примјена сонатног циклуса“ (Planovi, 2016).

Овом Наставном програму скоро да је немогуће пронаћи слабу тачку. Као једина, могла би се издвојити тематска јединица *Вокални облици*, гдје се обрађују ренесансни мотети и мадригали, а затим соло пјесма, претпостављам примарно примјери из епохе класицизма и романтизма. Оно што се може примијетити је изостанак цијеле епохе барока и то жанра вокалне и вокално-инструменталне музике (мисе, кантате, пасије, ораторијуми, опере...). Потребно би било сагледати формални концепт оваквих композиција барем кратко, информативно.

Нажалост, и поред недостатака у наведеним Наставним програмима из региона, евидентно је да се највише примједби може упутити ка Наставном програму из Републике Српске. Он представља неки вид копије Наставног програма из Републике Србије. На мјестима на којима се разликује, обавезно је методолошка и стручна грешка у концепцији садржаја предмета.

Да бисмо могли приступити детаљнијој анализи садржаја предмета Музички облици, слиједи преглед Наставног програма за дати предмет у нашим НПП који гласи:

- најмањи елементи музичког облика (мотив, фигура, пасаж и рад с мотивом),

- форма музичке мисли (реченица и период),
- облик пјесме, сложена тродимензионална пјесма,
- барокна свита,
- варијације,
- појам и развојни пут ронда (Купренов рондо, класични рондо са једном, двије и три теме),
- Скарлатијев сонатни облик,
- класични сонатни облик,
- сонатни циклус,
- класични концерт,
- сонатни став последице класицизма,
- увертира и слободни облици (фантазија, рапсодија и балада),
- програмска музика,
- вокални и вокално-инструментални облици,
- музичко-сценски облици“ (Планови, 2008).

Ако анализирамо претходно изнесен садржај предмета из Наставног програма Републике Српске, већ на први поглед истиче се низ методолошких, а што је још лошије, и стручних пропуста. Након наставне јединице Облик пјесме, слиједи наставна јединица Барокна игра. Нејасно је по ком принципу се између обраде Облика пјесме и наредних наставних јединица Варијација и Ронда налази Барокна свита, која је прије свега циклус и припада наставној јединици циклуса о којима се говори нешто касније. Изгледа да је неко схватио барокну свиту састављену из скупа барокних игара као низ облика пјесме. Нажалост ријеч је о ставовима свите који су формално најчешће барокни димензионални, с тим да не треба занемарити ни ставове који су слободније конципирани, садрже елементе варијација па чак и значајне елементе барокних полифоних форми попут инвенције и фуге. Очигледно је да се ради о пропусту у организацији садржаја предмета. Чак и када професор не би наглашавао везу између барокне свите и једине обрађене наставне јединице Облика пјесме, неминовно је да ће ученици свиту доживјети и перципирати као низ облика пјесме, а што је потпуно погрешно! Такође, ученици још увијек немају увид у полифоне карактеристике барока, нити у контрапунтске варијације, нити у могуће формалне концепте попут канона, инвенције, фуге, контрапунтских варијација, пасакаље, чаконе, Вивалдијевог типа концерта и многих других барокних формалних концепата, а који такође могу да узму учешће у оквиру неких од игара унутар свите. С тога је очигледно да се ова наставна јединица у предложеном тренутку не може адекватно обра-

дити. Такође је евидентно да је у потпуности изостала наставна јединица која се бави полифоним формама, примарно у бароку, као што су инвенције и фуге. Вјероватно је процијењено да се те форме обрађују на предмету Контрапункт али се заборавља на то да их је потребно обновити у новом свјетлу кроз призму предмета Музички облици, јер су то форме које се сусрећу и у каснијим епохама.

Такође је упитна и потреба за наставном јединицом Програмска музика, имајући у виду да таква дјела не доносе новитете у погледу формалних образаца и формалних процеса, те би се цијела наставна јединица могла свести на краћи информативни курс. Јасно је да се ученици а ни наставници у оваквим дјелима сигурно неће бавити формалним процесима, већ само површним констатацијама о начину осликовања одређеног догађаја који је утицао на композитора и на површинске импликације програмности унутар музичког дјела. Такве врсте информација ученици добијају у оквиру предмета Историја музике, а поновно површно сагледавање оваквих дјела на предмету Музички облици, без детаљнијих аналитичких интервенција, не доноси нова сазнања.

Како термин „програмска музика“ не подразумијева новитете у формалним процесима, а као термин је преширок, конфузан па чак и упитан, било би најбоље ову наставну јединицу уклонити из Наставног програма, а занимљивије појединости о појединим композицијама у којима је програмност изразита имплементирати у оквиру наставних јединица као што је свита, симфонијска поема и слично.

Похвално је да се на самом крају Програма рада налазе наставне јединице посвећене вокалној и вокално-инструменталној музици, с тим да је упитно да ли им је мјесто на само крају школовања, када знамо да су вокална дјела формално једноставнија (одређени облици пјесме), а да вокално-инструментална и сценска дјела такође не доносе новитет у погледу формалних образаца нити формалних процеса. Ријеч је о низу чинова, дијелова, одсјека, а који су најчешће опет по форми неки облик пјесме или слободније конципирани дијелови у којима текстуални предложак односи превагу и уобличава музичку форму (строфе и стихови као дијелови и одсјеци музичке форме). На посљедњој години рада на предмету Музички облици, када знамо да су ученици овладали потребним знањем на предметима Теорија музике, Хармонија и Контрапункт, било би адекватније радити сложене формалне концепте као што су клавирски концерт класицизма, сонатни облик након класицизма, те слободнији формални обрасци

и циклуси, и оно што је у потпуности изостало, а то је рад на стваралаштву.

Може се закључити да је цијело посљедње полугодиште на предмету Музички облици, које је посвећено наставним јединицама Програмска музика, Вокална и Вокално-инструментала дјела у потпуности упитно по питању потребе за датим јединицама и мјестом у Наставном програму. Наведене наставне јединице се свде на информације са којима су се ученици сусрели већ раније на предмету Историје музике, те не доноси преглед ничега новог у погледу форме да бисмо му посветили толику пажњу. С тога је упитно да ли овим наставним јединицама треба посветити скоро цијело полугодиште? У Наставним програмима Републике Србије ова тематска јединица је сведена на мањи временски простор, што је из угла струке боље. Овом приликом треба имати на уму и ријечи професорице Мирјане Живковић која се активно бавила Методиком рада на стручним теоретским предметима у СМШ која каже да се: „Велики вокално-инструментални облици и сценски облици повезују са Историјом музике и само нешто детаљније тумаче, скоро ништа више од онога што сваки културни грађанин треба да зна о овим облицима“ (Živković, 1979:115).

Такође, истиче се и изостављање наставне јединице која би се позабавила Вивалдијевим типом концерта. Постоји наставна јединица која обрађује класичарски концерт, али не и овај барокни Вивалдијев тип концерта. Потпуно је нејасно како је дошло до тога, кад се Скарлатијева соната као претеча класичарске сонате и Купренов рондо као претеча класичарског ронда налазе у оквирима Наставног програма.

Као посљедњи али не и мање важан истиче се методолошки пропуст у редослиједу наведених наставних јединица на самом почетку, гдје се иде од мањих елемената музичких облика ка већим (од мотива и реченице ка облику пјесме), а што је погрешно, јер ученици лакше савладавају и перципирају веће цјелине у којима би детаљнијом анализом затим потражили мање елементе музичких облика. О овом проблему ће нешто више ријечи бити у дањем тексту.

Како остварити програм предмета Музички облици

Значајан недостатак у НПП за предмет Музички облици у Републици Српској је изостанак методског упутства наставницима који прочитају садржај предмета у Наставном програму, те остају ускраће-

ни за битне информације и методске предлоге, који умногоме могу побољшати наставни процес. Ако се осврнемо на Наставни програм Републике Србије, који је најсличнији нашем, примјећујемо у колумни под називом *Начин остваривања програма (упутство)* постојање методског упутства. Наглашава се да је неопходно обратити пажњу на редослијед и флексибилност у излагању градива појединих наставних јединица, како би ученици лакше и са више разумијевања усвојили одређене појмове. С тога се у даљем тексту наводи да је пожељно кренути од познатог и већих елемената музичког облика (реченица и период), а затим ка мањим елементима музичког облика (двотакт, мотив, фигура, пасаж и рад с мотивом). На тај начин ученици ће лакше обухватити формалне цјелине и савладати препознатљивост елемената музичке форме (Планови, 2014). Овакав редослијед излагања наставних јединица потенцира и уџбеник Милана Михајловића, који се користи у настави у Републици Србији и Републици Српској.

Иако су у употреби исти уџбеници, у Наставном програму Републике Српске у колумни *Смјернице за наставнике*, остављено је на избор наставницима да сами размисле да ли ће да поступи како је наглашено у предговору поменутог уџбеника, или онако како је назначено у Наставном програму (Грујић, 2015:628).

Такође, у Наставном програму Републике Србије, наглашава се да је темељно изучавање микроструктуре од пресудног значаја за успјешно сналажење ученика у сложенијим формалним обрасцима, док у нашим НПП нема назнака о значају почетног поглавља које се бави елементима музичке форме. У том случају је неизбежно да се преко сложенијих формалних образаца прелази стихијски и површно, са недовољно пажње упућене према тематским материјалима и њиховој корелацији, тоналном плану и каденцама, а без чега форма не постоји. Потенцирање проналаска формалног обрасца под сваку цијену и потискивање музичког садржаја као мање битног, доводи ученике у стање аналитичког хендикепа. Притом, ученици трагају за формалним обрасцем као примарним аналитичким задатком, занемарујући значај тематског и тоналног плана који су кључни чиниоци форме у тоналној музици.

Овом приликом апелујем да се посвети пажња предговору уџбеника аутора Михајловића који наглашава да приступ анализи не треба схватити као градиво за учење и потрагу за формалним обрасцима, већ као *подстрек за самостално размишљање* (Михајловић, 1998). Не

треба заборавити да сваки композитор „испуни“ одређени формални образац другачије. Иако су формални обрасци сведени на коначан број, са свим посебностима ради потреба наставног процеса, музичких дјела је безброј (Grujić, 2015:628).

Како смо управо утврдили да је број музичких дјела раван бесконачности, похвално је залагање аутора званичних уџбеника (Михајловић, 1998; Штака, 2015) који након сваке наставне јединице наводе списак композиција које сматрају најпогоднијим као аналитички материјал за наставнике и ученике приликом савладавања одређених наставних јединица. Нажалост, у Наставном програму се наилази на стихијске препоруке наставницима на појединим, али не и свим мјестима по питању прердлога за анализе музичких дјела. Наилази се на свега три препоруке наставницима приликом упознавања ученика са одређеним карактеристикама музичке форме и то да се:

- приликом упознавања са сонатним циклусом као адекватни примјери истичу Бетовенова *Осма симфонија* и Шубертова *Недовршена симфонија*,
- а да се при обради сонатног облика и сонатног циклуса романтизма корисно послужити Бетовеновом *Клавирском сонатом оп.111*.

Дате смјернице подсјећају на написе ауторке Мирјане Живковић у скрипти *Методика теоријске наставе*, гдје се апелује на будуће наставнике да при обради сонатног циклуса обраде бар једну симфонију у цјелини (Živković, 1979:114).

Ипак, остаје отворено питање зашто су у овим случајевима препоручене одређене композиције ако нису препоручиване у ранијим наставним јединицама, те зашто одабир баш наведених композиција (Grujić, 2015:629)? Такође, поставља се питање репрезентативности наведених композиција. Бетовенова *Осма симфонија* сигурно није репрезент онога што бисмо назвали циклусом класицизма, а сигурно није ни обимом нити садржајем међу једноставнијима или познатијим симфонијама да би се презентовале средњошколском узрасту. Такође ни Шубертова *Недовршена симфонија* није репрезент онога што би представљало репрезент промјена које је доживио сонатни циклус након класицизма, а да не помињемо комплексност музичке грађе и микроструктуре, са којом се у коштац хватају бољи студенти академских студија, те ово сигурно није добар примјер за средњошколски узраст. С тога, да би се показао даљи развој сонатног циклуса у романтизму,

мора се поћи од онога што је претходило Листовом циклусу, концепту обједињавања сонатног облика и сонатног циклуса у једно, те би у том погледу сигурно предњачила као избор Шубертова *Вандерер фантазија D.760* и нешто комплекснија Шопенова *Клавирска соната б-мол*, али је ријеч о свакако једноставнијим и бољим примјерима од оних наведених у НПП. То су дјела у којима је присутна велика прожетост истог материјала кроз све ставове, до те мјере да ставови полако губе на самосталности зарад циклуса, наговјештавајући Листов концепт форме. Шубертова *Недовршена симфонија*, осим по томе што је двоставачна, не представља ништа репрезентативно у погледу форме, нити доноси неке специфичне новитете у концепту формалних образаца, осим што је комплексне микроструктуре, а што се као такво избјегава у средњошколском програму рада. Исто тако, ако наведете дјело Бетовена (*Клавирска соната оп.111*) као репрезент циклуса романтизма, а знајући да Бетовена већина музиколога ипак сврстава у класицизам, иако јесте наговјестио романтизам у својим касним дјелима, доводите се у незавидан положај. Ово дјело осим по томе што је двоставачни циклус не истиче се ничим посебно, осим нешто комплексније текстуре и микроструктуре, а што није погодно за средњошколски узраст. Не садржи репрезентативно карактеристике које ће означити форму романтизма, а то је тематска повезаност ставова у циклусу и губитак самосталности ставова унутар циклуса, а што кулминира појавом тзв. *дводимезионалне сонате* код Листа и бројних других композитора који су дјеловали крајем XIX и почетком XX вијека.

Поред свега описаног, као круцијални проблем у савладавању програма на предмету Музички облици истиче се инсистирање на термину велика и мала реченица, и терминима *велика и мала дводијелна или тродијелна пјесма*. То доводи до каснијих проблема и конфузије у процесу размишљања, првом приликом када се наметне као потреба да се аналитички изађе из датих квадратних структура које не одговарају већ ни за повелик дио класичарске музике. С тога се на овим терминима не треба претјерано инсистирати, ако узмемо у обзир да су их у нашу педагошку праксу увели Властимир Перичић и Душан Сковран (1973) у уџбенику који је стар скоро 50 година! Да је то методолошки од почетка била лоша поставка, јасно је и из методолошких упутстава ауторке Живковић, која је тих истих 70-их година прошлог вијека упозоравала да није добро „...ограничити се само на правилне примјере, од којих се почиње. Њих иначе у музици има мање него *неправил-*

них; а није добро узети ни сувише компликоване примјере, пошто они неће помоћи ученицима да сагледају одређене законитости“ (Živković, 1979:113).

Термини *мало* и *велико* су субјективни и потребно је инсистирати на укидању истих. Узимајући у обзир димензију времена, питање је да ли исту четворотактну реченицу доживљавамо исто у спором и брзом темпу? Ако узмемо у обзир и разноликост метричких мјера запитајмо се да ли иста четворотактна реченица, чак и у истом темпу, заузима исту временски опсег у рецимо мјери 2/4 и 4/4? Реторички постављено, али јасно нам је из постављених питања да су ови термини непогодни и да стварају проблем, и ограничавају аналитичко просуђивање ког ученика који се тешко накнадно на акдемским студијама ослобађају термилолошких окова *мало* и *велико*.

У том погледу, припучник аутора Милоша Заткалика и Оливере Стамболић (2005) под називом *Реченица у тоналној инструменталној музици*, може да послужи као адекватан подстрек за наставнике, да упуте ученике и у друге могућности грађе реченице ван четворотактних и осмотактних шаблона који се намећу у садашњој уџбеничкој литератури, те да се у наставном процесу фокус постави на принцип излагање-понављање-прогресија са каденцом, а што је примаран принцип излагања тематског материјала у тоналној музици, и као такав је примаран првенствено у конструкцији реченица (Грујић, 2015).

Описани методолошки пропусти, али и понуђена рјешења могу да допринесу побољшању наставе на предмету Музички облици у СМШ Републике Српске. Добро би било промислити и иновирати НПП, а који би резултирао клавишетнијим савременим уџбеником за дати предмет, а све у сврху квалитетније наставе и бољег излазног знања свршених средњошколаца, прије свега примјењивог знања у пракси.

Закључак

У нади да ће овај рад да информисе и инспирише наставнике и ученике да побољшају начин рада и приступ анализи музичких дјела, за сада се уздамо у њихову креативност и иновативност, а прије свега љубав према музици која је кључна за квалитетно извођење наставног процеса. Настава на предмету Музички облици никако се не смије претворити у тражење шема формалног обрасца. Како би у томе

успјели, потребно је стално инсистирање на препознавању значајних елемената тоналног плана и каденци које имају конструктивну улогу у тоналној музици, којом се примарно и бави анализа музичких дјела на средњошколском нивоу. Посебна пажња се мора посветити појму каденце, јер од идентификовања каденци зависи музичко обликовање и правилно сегментирање музичког тока. С тога, закључујемо да је корелација са предметом Хармонија од кључног значаја за анализу музичке форме.

Такође треба имати у виду да неће сви ученици наставити своје даље музичко образовање на академском нивоу, те да је потребно развијати љубав ка музици и слушну перцепцију форме, како бисмо добили образовану и заинтересовану публику на концертима умјетничке музике. С тога, наставници морају да потенцијају и слушно препознавање форме на једноставнијим, ученицима познатим примјерима. Наставник Музичких облика би требало да комуницира и са наставницима инструмената које ученици свирају, те да ученици за домаће задатке анализирају композиције које се налазе на њиховом репертоару, а на обострану корист. Ученици ће лакше да запамте елементе форме на познатим дјелима која свакодневно свирају, а извођење тих музичких дјела ће постати освијешћено, квалитетније.

Креативни рад је свакако најтежи и најмање заступљен, иако је најзначајнији. Како наставници увијек имају осјећај да им је седмични фонд часова недовољан да би стигли обрадити све наставне јединице предвиђене НПП, овај сегмент рада најчешће у потпуности изостане. У ту сврху би одлично могле да послуже краће дјечије пјесмице, као и краћи комади из почетних инструктивних уџбеника за инструменте, а које су по структури најчешће реченица, период или прости облик пјесме. Такви примјери могу послужити као основа за изградњу већих форми попут варијација и сложенијих облика пјесме. За рондо или сонатни облик могуће је комбиновати више различитих примјера и око њих организовати потребне прелазне и развојне одсјеке. Имајући у виду да у појединим европским земљама музичко стваралаштво има значајну па и примарну улогу на предмету Музичке културе у општеобразовним програмима рада (као што се и у оквиру познавања Ликовне културе баве практичним стваралаштвом, а не теоријским познавањем техника и стилова), поражавајуће је да се наши ускостручно усмјерени ученици у оквирима средњих музичких школа не успјевају стваралачки изразити.

Литература

- Grujić, G. (2015). Program predmeta Muzički oblici i njegova realizacija na nastavi u srednjim muzičkim školama. U: Marinković, S. (ured.). *Tradicija kao inspiracija, Zbornik radova sa naučnog skupa Vlado S. Milošević*. Banja Luka: Akademija umjetnosti Univerziteta u Banjoj Luci i Muzikološko društvo Republike Srpske, 626–632.
- Živković, M. (1979). *Metodika teorijske nastave* (skripta). Beograd: Umetnička akademija.
- Zatkalik, M. i Stambolić, O. (2005). *Rečenica u tonalnoj instrumentalnoj muzici*. Beograd: Fakultet muzičke umetnosti.
- Михајловић, М. (1998). *Музички облици за средње музичке школе*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Peričić, V. i Skovran, D. (1973). *Nauka o muzičkim oblicima*. Beograd: Umetnička akademija.
- Petrović, T. (1992). *Glazbeni oblici*. Zagreb: vlastita naklada.
- Planovi (2008). *Nastavni planovi i programi za srednje glazbene i plesne škole*. Ministarstvo znanosti obrazovanja i športa Republike Hrvatske. <http://public.mzos.hr>. 12.03.2014.
- Планови (2008). *Планови и програми за средњу музичку школу*. Републички педагошки завод Републике Српске. www.rpz-rs.org. 12.03.2014.
- Планови (2014). *Наставни планови и програми за подручје рада култура, уметност и јавно информисање*. Завод за унапређивање образовања и васпитања, Република Србија. www.zuov.gov.rs 24.08.2017.
- Planovi (2016). *Nastavni plan i program–Srednja umjetnička muzička škola i Srednja umjetnička baletska škola*. Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo, Bosna i Hercegovina. <https://mon.ks.gov.ba> 15.07.2017.
- Rojko, P. (2004). *Metodika glazbene nastave, praksa I dio*. Zagreb: ITG.
- Штака, Б. (2015). *Музички облици, за 2. разред средње музичке школе*. Источно Ново Сарајево: Завод за уџбенике и наставна средства.

MUSIC FORMS IN SECONDARY MUSIC SCHOOL EDUCATION OF THE REPUBLIC OF SRPSKA: REVISION OF COURSE CONTENT

Summary: *The Curriculum of Secondary Music School (SMS) in the Republic of Srpska is based on the balance of application of theoretical and practical knowledge. In order to master the quality interpretation of musical works and the process of their creation, it is necessary for students to analytically consider certain aspects of a musical work. With a long-term insight into the knowledge that students bring from SMS, we may state with certainty the presence of incorrectly “implanted” thought process when trying to record certain formal processes (operations). To improve the teaching process in the subject Musical Forms in SMS, we must see what students should master in the final learning outcomes. This paper provides an analysis of the current state of the curriculum for SMS in the Republic of Srpska in the subject Music Forms, and a comparison with curricula in neighbouring countries (the Republic of Serbia, the Republic of Croatia and FBiH-Sarajevo Canton), as well as the current state and compliance of textbooks that accompany the teaching process.*

Keywords: *Music forms, Curriculum, Secondary Music School (SMS).*